

FİKİRLER

Cilt : 4

1 Kânunuevvel 1931

Sayı : 74

Müşahade;

İktisadî Fazilet

[Fazilet] hiç bir harcı icbara tabi olmaksızın hiç bir müeyyidenin vucut ve müdahalesine ihtiyaç kalmaksızın bir vazifeyi sırf vazife olduğu için ifa etmek hatta işi bir vazife ifası şekil ve derecesinden daha ileri götürerek fedakârlık mevki ve merhalesine is'at etmek demektir.

Fenallığı yapmamak şüpesiz ahlâklığın esasıdır. Fakat iyiliği istemek ve yapmak ahlâklığın âli derecesidir ki fazileti ifade eder. Ahlâkılık sade iyilik itiyatlarına malik olmak değil iyilik şuurunada sahip olmak demektir. Bu şurudur ki bizi alelade itiyatlarımızın fevkine çıkararak insanlık payesine irtisat eder. Fazilet; şuurun bu irtika ve taali hamlesidir. Fazilet; insanlık hesabına bir insanın mahrumiyeti ve ızdırabı kendine ahkoyarak huzur ve saadeti başkasına verebilmek iradesidir. Fazilet bir kelime değildir. O insan ruhunun semalara suudunu haber veren bir işarettir. Fazilet vardır.

Fazilet yalnız ahlâka ait bir ceht ahlâkiyat {sahasına münhasır bir kıymet değildir.

İçtimai nizam ve tekâmülün her safhrısında ve her unsurunda faziletin rolü mevcuttur. Ahlâkî faziletin yanında siyasi, hukukî, medenî, hatta bedii, hatta iktisadî faziletler yer almıştır. Bedii fazilet en derin bir güzellik şuurile güzele gönül vermek hamlesidir.!

İktisadî fazilette içtimai mefkûreler uğurunda mahrumiyete göğüs germek gayreti olsa gerektir. Sofrasında bir tabak yemekle bir dilim ekmeğin eksildiğini gören insan bu eksikliğin umumî ve müşterek sebeplerin zaruri ve şamil neticesi olduğunu bildiği halde şikâyet eder ve bedbinlik gösterirse iktisadî faziletten mahrum demektir.

İktisadî fazilet iktisadî nizamın refah ve mahrumiyetine sırasile uymak... Bolluğun memnuniyetinden sonra darlığın cefasını ıza ve vekarle kucaklamak iktidaridir.

Memleketimizde iktisadî darlıktan şikâyet ediliyor. Şikâyet haktır. Fakat darlık karşısında sekint ve tahammül ile durmamakta bir vazifedir.

İktisadî fazilet cemiyetin iktisadî kurtuluşu hesabına ferdin dışını sıkamak gayretidir.

Münevver, memur, tacir, işçi, çiftçi her kes, hepimiz bu fazilete inanalım ve sarılalım,

Refet Sadettin

İptidaî insanların terbiyesi

**Terceme eden
Asım İsmet**

Kutuplara yakın iki dünyanın birleştiği (Rusya ile Amerikanın) birde, Amerikan alaska sahillerinde Ruslar, orada yaşıyan çok iptidaî insanlar için bir leyli mektep açmışlardır.

Bu mektebin müessis azalarından biri mektebin ilk günkü faaliyetine ait hatıratını neşretmiştir. Avrupa gazetelerinde neşrolunan bu makaleyi aynen neşrediyoruz.

İptidaî insanların terbiyesi:

Çocuklarını mektebe göndermek için [tchoukchis] cukeisleri kandırma kolay değildi. Babalar çocuklarla birlikte mektebe geldikleri zaman hiç bir baba ilk ve yalnız olarak çocuğu mektepte brakmağa muvafakat etmiyordu. Kendi Kendine böyüyen çocuklar ise muallimlere karşı garip vaziyetler alıyor ve tahaf tahaf bakıyorlardı burada gördükleri her şey kendilerine yabancı geliyordu.

Muallimlerde dahil olduğu halde bütün eşya kendileri için tahaf ve yabancı idi. Sınıfları ve yemekhaneleri girdikleri zaman bazen gülerken bazen koşarak yorgan, yastık ve yatakları tetkik ediyorlardı.

Evvelâ kendilerini sırada oturtmağa ve yatakta yatmağa alıştırmak icap ediyordu, bilhassa bu eşyanın nasıl kullanılacağını öğretmek lâzım yeliyordu, çünkü bu eşya hakkında en ufak bir fikirleri bile yoktu. Şaşkın bir halde, bütün bu garip şeylerin mayitlerini dimağlarına birleştirmeye çalışıyorlardı. Bunda da güçlkle muvaffak oluyorlardı. ve tahfi şu ki hiç biri de sual sormıyordu. Binaenaleyh uzun ve çetin bir terbiye vazifesi karşısında idik. Kendilerine bir kalemin değil evvelâ çatal ile bıçağın ne suretle tutulacağını öğretmek icap ediyordu.

Söyleyen kağıt

Yemek bittikten sonra çocuklar ne yapacaklarını sordular. Yatmağa daha iki saatimiz vardı. Bundan istifade ederek serbest çalışmağa karar verdik.

Çocuklar, mütslâa salonunda yarlerine oturdular.

İstifhamkâr nazarlarla fakat sakın bir surette yapılacak işi bekliyorlardı.

Bir muallim elinde kağıtlar olduğu halde sınıfa girdi ve bunları muhtelif parçalara ayırarak her talebeye birer tane verdi.

Bazıları evelce kağıdı görmek fırsatına nail olmuşlardı. ve hatta bazıları kapamak için bunu kullanmışlardı. Fakat kağıdın asıl nerede kullanılacağından tamamen bihaber bulunuyorlardı. Hatta lisanlarında bile kağıdın ismi yoktu. Muallim her talebeye birer kağıt verdikten sonra:

— Biz, beyaz insanlar, kağıdın bize ne hizmetler gördüğünden bahsedebiliriz dedi. Eğer diğer bir şehirde bulunan arkadaşına bu kağıdı gönderecek olursam kendisinden ne istediğimi kağıt söyleyecek ve oda yapacaktır.

Bunu işiden çocuklardan biri:

— Tyren yani (hayır bu asla olamaz) dedi ve aralarında heyecanlı bir münakaşa başladı fakat içlerinde biri.

Koglina yani (doğrudur) dedi. ve bu münasebetle küçük bir hikâye söyledi.

Bir gün, dedi, köyümüze bir adam gelmişti. Beyaz adamların bulunduğu bir köyden geliyordu. orada ayak kablari unuttu. Bir kağıt aldı. Üzerinde bir şeyler yaptı ve arkadaşlarımızdan birisile gönderdi. Bir az sonra pabuçlarını gönderdiler.

Ayak kablalarının gönderilmesini söyleyen kağıttı. Çünkü gönderen adam giden adama hiç bir şey söylememişti.

Ressam doğmuş insanlar

Bundan sonra muallim cebinden bir kağıt çıkardı. Bununla yazmağa başladı. Fakat bu manzara çocuklar üzerinde büyük bir tesir yapmadı. Çünkü kendileride uçları sivri bazı taşların bir cisme sürüldüğü zaman izler bıraktığını biliyorlardı.

Binaenaleyh kalemin çizgileri değil daha fazla güzelliği talebenin nazari dikkatini celbetti. Bunun üzerine kendilerine denildi ki.

— Çocuklar bu kağıt ve bu kalem vasıtasile dirki beyaz insanlar konuşuyorlar. Biraz sonra, sizde bunlar vasıtasile konuşabileceğiz.

— Ne vakit?

— Derhal değil, fakat biraz sonra. Evvelâ bunların vazifelerini öğrenmek lazımdır. Şimdi istediğiniz şeyleri yapınız. İsterseniz köpek.

lerin, fokların, ayıların resimlerini yapınız.

Çocuklar kalemleri aldılar. Fakat tahaf değil mi? Hiç kullanmadıkları için kalemi ne suretle tutacaklarını bilmiyorlardı. Bazıları bıçağı tutar gibi tutuyorlardı. Fakat şayanı hayret değilmi çocuklar kısa bir zamanda kalemin istimalini öğrendiler. Hassasiyet ve basari hafızaları ise harikulâde idi. O vakıta kadar kendileri için meçhul bir şeyi bir defa göstermek suretile bir az sonra bunun hakkında istenilen tafsilatı almağa kâfi geliyordu. Çocuklar büyük bir heyecanla hayatlarına ait muhtelif eşyanın resimlerini yapmağa başladılar. O vakıta kadar kalem kullanmayan çocuklar şimdi mükemmelen kullanıyorlardı. Elleri titreyor, ve bu surşları hatlar çiziyorlardı. Kağıt üzerinde oynayan kalemin meydana getirdiği resimler şayanı dikkattir. Çocuklar bu resimlerle erkeklerin hayatını tasvir ediyorlardı. Kızlarda kadınların işlerine ait resimler yapmışlardı resimde mütehassıs olmanın bir insan bile erkeklerle kızlar tarafından yapılan resimleri ayırabilirdi.

Nasıl yataklarını yapıyor, nasıl yatıyorlardı,

Çocuklar yeni işleriyle okadar alâkadar oluyorlardı ki bundan hiç ayrılmak istemiyorlardı. Vakıt gecikmişti. Yatmak lazımdı. Her birinin yatağı gösterildi. ve hepsi yatırıldı. Bu suretle (çukçi) lerin birinci günlük hayatları tamamlanmıştı.

Gice yatakhane de dolaşılırken şu tablolara şahit olunuyordu.

Yatağında uzanan bir küçük yastığa başını değil ayaklarını koymuştu. ve başı yatak haricinde kalmıştı. Bazisi yorgani altına olmuştu.

Üç gün hep konuşmakla geçti. Gayemiz çocukları yeni hayata alıştırmaktı. Bu zamanda çocuk babaları iş ve güçlerini köpeklerini, arabalarını ve avlarını bırakarak çocuklarını görmeye geliyorlardı. ve habis ruhlari çocuklardan uzaklaştırmak için adetleri olduğu üzre mün-tazamen mukaddes tanburun çalınmasına devam olunuyordu.

Terceme eden

Asım ismet

İRFAN

Artistik deha [*]

Şaheserler önünde adeta ibadeti andırır bir vech ve huşû anı geçir-
digimiz muhakkaktır. Bu sebepten dolayıdır ki bu günün san'at hey-
canlarını mazinin dinî cezbeleriyle mukayese edenler günden güne
çoğalıyor. Bilhassa Luvr ve Lüksemburk ziyaretçilerinde, vazifei hacci
ifa eden - aziz insan - telâkkisi bütün samimiyetile yaşıyor. Asırlarca
ruh dünyasına hâkim olan bu ferdî kudretin azametini, ulviyetine
hayran olmamak mümkün mü?

Léonard de Vinci, Michel - Ange, Shakespeare, Molière, Rembrandt;
Goethe, Bethoven, Richard wagner san'atta birer dâhi oldukları gibi
Descartes, Napoléon, Pasteur'de başka başka sahalarda birer küçük
peygamberdirler. Herkes gündelik hayatı içinde bir çok san'atkârlarla
karşılaşır, bunlar belkide zamanlarının en üstat geçinenleridir. Fakat
yalnız bir model üzerinde çalıştıklarından yahut yalnız o modelin o
eserin tekrarından başka bir şey yapmadıklarından dolayı bilâkayduşart
sahidirdirler; derin değildirler. Hulbuki orijinal san'atkârda yani dahide
tenevvü ve mevzuda zenginlik birinci şarttır. Onları dinlerken seyre-
derken, okurken gayri ihtiyarî bizimde onlarla beraber yürüdüğümü-
zün, onlara katıldığımızın, onlarla beraber teneffüs ettiğimiz farkında
olamayız; Bizi o derece şaşırtırlar, bizi o derece mestederler ki lâye-
mut his ve fikir enginliklerinde, kendimize güçlkle gelebiliriz.

Sonra, şaheserler her asırda müteattit tefsirlere, müteattit izah-
larada uğrarlar. Önlerinde diz çöken her devir, bunlardan, her zaman
başka bir hamle, başka bir lem'a bulmak ümidiyle savaşıyor durur.
Bunun içindir ki yıllardan beri Goeth'e enin Faust'u Bethoven'in do-
kuzuncu senfonisi Descartes'ın Cogito'su molière'in Don juvan'ı Vin-
ci'nin joconde'u başlı başına birer membâ halini almışlardır.

Dehayı, tabiata doğru çevrilen ve daima yaratan bir muhayyile şek-
linde tarif edenler bulunduğu gibi şe'niyete, bol hayat malzemesine

ve mütemadî bir faaliyete olan ihtiyacı münasebetiyle Buffon'un tabiri
veçhile „uzun bir sabır“ suretinde izaha çalışanlar'da vardır. Chateau-
briand, dehanın en mühim kısmını hatıralarda bulur, ve realiteyle
temasladır ki insan ancak kendi varlığını mükemmelen ifade edebilir;
der. Guyo'nun ictimaiyat noktai nazarından san'at isimli kitabında ise,
dahi için „derin ve namütenahî bir aşk sahibi, yeni ve canlı bir dünya
ibdamdan sonradır ki sükûnet bulabilen bir kuvvet“ gibi satırlara tesa-
düf ederiz.

Orijinal san'atkâr mütenevvi hayat hadiseleriyle, içtimai vekayile,
beşerî ıstıraplarla omuz omuza yörür. Onda kesret ve nihayetsiz bir
yaratma vardır.

Mamafi, bu ibda keyfiyeti esrarengiz bir mahiyette kesbedebilir.
Çünkü gayri meş'urda gizlenen ve haberimiz olmadan bir saat gibi
işleyen her hangi bedii bir mevce günün birinde, şuurumuzda ansızın
kendini gösterir, biz bunun nereden geldiğinin farkında olamayız. Bu
selâpe'dir ki dehayı sevitabii ile mukayese edenler bulunuyor. Meselâ
küçük bir kuşun yuva yapması ile bir dahinin âlemşumul bir eser
yaratmasındaki faaliyeti aynı ruhi kanunla ölçüyorlar. Goeahe'e meş-
hur Verterinin müsveddelerini ilk defa okuduğu zaman hayretini
saklayamamış, „ bu benim eserim mi? cümlesiyle kitabını yazarken
ne kadar şayrişuuri bir âlemin içinde yaşadığını bize anlatmak
istemiştir.

Alman romantikleri dehada tıpkı tabiatın kudretine benzeyen bir
enerji hazinesi görürler, ve onun gibi dehanında kendiliğinden
hatsiz , hesapsız eşya ve mevcudat hasıl etmekte olduğunu beyan
ederler.

Sénéque, Schopenhauer, Lélut, Lombrozo gibi mütefekkirler ise
dehayı deliliğe yaklaşıtırlar. Onların şüphelerini, melânkolilerini, gay-
ritabii buhranlarını, inzivalarını, muhite intibaksızlıklarını norvezi-
teyle halle çalışırlar. Fakat bu çürük bir iddiadır. Çünkü dehanın en
mümeyyiz vasfı tabiata yaklaşması, onda kuvvetli bir realizm bulun-
masıdır. Cinnet ise irade fikdanı bütün açıklığı ile meşhuddur. O ne
yaptığını, ne yapacağını bilmez. Halbuki dahi bilhassa irade kuvve-
tiyle eserlerini yaratır; ve onları en ilâhî ve tabii bir şekilde
bize sunar; bu suretle hislerimizle, fikirlerimizle konuşur.

Taine'in meşhur bir iddiası vardır. Oda dehayı ırkın muhitin,

ve devrin mahsulü addetmesidir. Halbuki doğru gibi görünen bu tezde artık yıkılmıştır. Çünkü buda, dehayı meydana getiren, kuran en sihirli bir kudreti tanımamaktaydı. Bu sihirli kudret şahsiyettir, ferddir. Dahideki şahsiyet anın te'sirlerinden oldukça uzaktır. O içinde yaşadığı devri asırlarca geride bırakan bir ilerleme hamlesine malik olduğu gibi zuhurunda evvelden keşf ve tahmin etmek şüphe yok ki gayrimümkündür.

İrfan

[*] Prof. M. Félicien Challaye den istifade edilmiştir.

Türk Çocuğunu nasıl yetiştirmeli

— 1 —

Türk çocuğu ve ona verilecek terbiye meselesi inhisarcı olmıyan geniş bir noktai nazardan tetkik edilmek lâzımdır. Başka memleketlerde asırlar içinde teşekkül eden sınıflar ve onların menfaatleri o kadar farklı ve hatta mütezattır ki oralarda çocuklar sınıflar haricinde, birleştirici bir ideale göre, terbiye edilemezler. Vakıa burjuvaji, mutlak olarak hâkim olduğu yerlerde, demokrat tavsif ettiği bir terbiye ile bütün memleket çocuklarını inhisarcı bir burjuvazi hadimi olarak yetiştirmeye çalışıyor. İşçi veya emekçi sınıfı denilen halk kitlesinin bu terbiyeye karşı isyanı, çocuklarının böyle esir bir zihniyet ve ruhi itiyatla yetiştirilmek istenmesindedir. Yine o memleketlerde milliyetçilik, burjuvazinin bir perdesidir; o, bu perde altında kapitalistliğini, imperyalistliği saklar.

Türk milliyetçiliği zuhûr ettiği vakit, idealist gençler avrupai bir milliyetçilik düşünmekten uzaktılar. Avrupa'daki milliyetçiliği bile kendi milliyetçilikleri gibi hasbî ve menfaatnaendiş sanıyorlardı.

O sırada memlekette saltanatın uydurduğu asillerle derebeyi bakiyesi mütegalibe ve bir bükrasi sınıfı vardı ki milliyetçiliği aleyhtar göründü; çünkü milliyetçi cereyan halka doğru yürüyordu; fakat sonra sonra bu cereyandan edeceği istifadenin büyüklüğünü kavradı ve onu derhal benimsedi.

Bu nakıs teşekkülü ve az bilgili türk burjuvazisi çocuğuna verilecek terbiyeyi bile tayinden acizdi. Böyle olmakla beraber kendi kudretini ihsas etmekten geri kalmıyordu.

Türk burjuvazisi, sınıftan sınıfa geçmenin kolaylığı sayesinde kendi unsurlarını artırmakta muvaffak olabiliyordu. İçtimai teşekkülü mütemadi mühaceretler yüzünden arızadar olan bu cemiyet, henüz mütebellir ve yekdiğerinden esaslı renkler ve nişanelerle ayrı sınıflar halinde görünmüyor. Bundan dolayıdır ki milli ideal diye ortada az çok vuzuhla çizilmiş bir içtimei kadro yoktur. Bazı Avrupa'da tahsil edip de

ordan bize —Son sol-esctrême gauche—fikirleri getiren gençler, bizim cemiyetimizi de hemen Avrupa cemiyetlerine kıyas ediyiyorlar. Henüz ortaçağ müesseselerini ruhunda yaşayan, lisanı ve hatta iktisadî vahdetini tehakkuk ettiremeyen bizleri, Avrupa'nın muayyen hudutlar içinde ve muayyen fikirlerle asırlar esnasında tabiaten teşekkül etmiş zümreli milletlerine benzetmek doğru olmasa gerektir. Cumhuriyet idâresi himmet edip de kaldırmıyaydı, Avrupa ile bu kadar yakından temasımıza rağmen, Rufailik, Kadirilik, Mevlevilik., V. S. gibi ortaçağın tarikat teşekkülleri içinde bocalıyıp duracaktık. Böyle bir cemiyette tam bir burjuvazi bile teşekkül edemezken Kommuizma, değil Sosyalizma bile gayri tabii bir teşekkül olmaz mı?

Yirminci asır sınıf mücadelelerinin huşunet ve kanlılığı gözümüzün önündedir. Türk bu mücadelelere düşmeden ideal bir cemiyet yaratabilir mi? Filhakika tarihin bir tekerrür olduğuna kani olanlar, cemiyetlerin bir halden diğer hale geçmek suretile tekâmül edip sıçrama yapamayacağını zannedenler için bizde de burjuvazinin ister istemez-teeyyüt edeceğine mutekittirler. Bugünkü vaziyet onlara hak verir gibidir. Garp burjuvazisinin hatalarına düşmeksizin diğer bütün sınıfları her zaman için tâbiyet altında tutabilecek münevver bir burjuvazi vücade getirebilir miyiz? Bunun mümkün olacağını zannetmiyorum. Sınıflar naima mevcut olacak ve bu sınıflardan biri hâkimiyeti elinde bulunduracak olursa, behmehal mücadele olacaktır.

Fransa'da Leon Bourgeois, baysunuf diyebileceğimiz bir tesanüt temini ümidindeydi. Bu büyük sulh adamı Solidarisme - unvanı altında fikirlerini arzetti. Umumi harp esnasında bizim için de aynı yola dökmüş münasip görenler vardı. Bu fikri merhum Ziya Gökalp terviç eder, Tekin Alp de formül haline koyardı.

Ondan sonra ne hâdiseler gördük, geçirdik. Avrupa'da bile Solidarisma, Leon Bourgeois ile birlikte ölüp gitmiş gibidir.

Bizdeki seyri ne tarafa müteveccih görüyorum? Bugün bir Türk burjuvazisi teeyyüt ediyor. Görünen hep onun faaliyetidir. Köylerimiz bilhassa merkezî ve şarkî Anadolu'da birbirinden saatlarca uzak ve evleri ekseriyetle onla otuz arasında iken, rençperlerin mütesanît bir kütle halinde teşekkülü imkânsızdır; fakat istihsal artıp da refah hâsıl olunca, —Classe agraire— denilen redçper sınıfı elbette varlığını ve kuvvetini hissedecektir. Bir taraftan da tabiatile sanayi inkişaf bulacak ve amele her tarafta artacaktır. O vakit burjuvazi, ne kadar kud-

retli olursa olsun o korkunç sınıf mücadelesi patlıyacaktır. Bir tarafın kuvveti ne kadar çok ve diğer tarafın uyanışı ne kadar geç olursa, aralarındaki mücadele de o kadar şiddetli ve korkunç olacaktır.

O halde bu muhakkak felâketin vukuuna şimdiden mâni olmak değil sınıf mücadelelerini vukubuldurmayacak tedbirler almak mümkün değil midir?

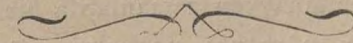
Vakîâ Fransa'da veya herhangi bir Avrupa memleketinde solidaristlerin idealini tehakkuk ettirmek kabil olamaz; çünkü, yukarda dediğim gibi, oralarda sınıflar adamakıllı müteşekkildir ve verliklarına, menfaatlerine şüurludurlar. Lâkin bizde Solidarismayı tesis etmek imkanı vardır.

Cemiyet de bir uzviyettir; uzviyetler, kendilerine tayin edilen muhitlere intıbak kabiliyetini haizdirler. Netekim bizim siyasî ve içtimai inkılâbımız, yarattığı tesirler ve muhitlerle, halkın kendine inkılâbını mütehakkık kılacaktır.

Onun için Türk çocuğunun bu tesanütçülük idealine göre yetiştirilmesini temin etmek lâzımdır.

Mesele dönüp dolaşp bir terbiye meselesine münce oluyor. Terbiyeden bu kudreti beklileyebilir miyiz? Elbette. O halde, terbiyeden itti-haz edeceğimiz ideali tesbit etmeye çalışalım.

Kâzım Nami

Neukölln mektebi

Son zamanlarda Almanya'da yeni bir enmüzeç arzedən inkılâpçı mekteplerin doğduğunu görüyoruz. Bunlardan Neukölln mektebini tanıtmaya çalışacağım. Mektep sıhhi ve terbiyevî ihtiyaçlardan mülhem, gayet havadar, açık, geniş bir yerde, mükemmel bir surette techizedilmiş laboratuvar, ateliye, hamam, kütüphane, oyun mahalleri, tatbikat bahçesi, müze, konferans mahalleri, akaryum yemekhane, yatakhane v. s. ye maliktir. Müessesenin müdürü asrımızın tanınmış pedagoğlarından yüksek tedrisat müdürü, müsteşar DR Fritz Karsendir.

Mektep ilk, orta, yüksek, 6 S. lık İnşaat 3 S. lıkta işçiler kısmını ihtiva ediyor. Çocuk bahçesi kısmı da ikmal edilmek üzeredir. Mektebin (1700) kadar talebe ve (100) kadar da muallimi vardır. Mektebin bağlandığı esaslar:

Tek mektep, iş, zümre mektebi, hür ve yaradıcı faaliyet, bizatihi terbiyedir. Her kısım bir müdürün idaresindedir. Muallimler muayyen programa bağlanmış, yekdiğerleriyle anlaşarak hareket ederler. Talebe tav'i teşebbüs, yaradıcı şuurlu faaliyetlere müsait azmi imkânlarla maliktir.

Talebelere çalışmak için zaman ve mahaller tahsis edilmiştir. Her çalışma yerinde mütehassıs muallimler bulunur; zümrelerin arzedecekleri ihtiyaçlara tam yerinde ve zamanında cevap veren, onlarla birlikte alışan muallimler vardır; burada muallim talebenin çok sevimli bir iş arkadaşısıdır. Zümreler muayyen zamanlarda birleşir, yapacakları işleri tespiteder, yapılanları müzakere, neticeleri münakaşa ederler. Tedrisatta proje usulü ve toplu tedris sistemi tatbik edilmektedir. Ferdî ve zümrevî teşebbüs ve faaliyetlere geniş bir hürriyet veriliyor. Mektep her cihetten teşhizat itibariyle son derece mükemmel, talebe, mektep, hayat ve muhitten âzamî mikyasta istifade etmekte serbest bırakılmaktadır. Mektebin bahçesi hertürlü terbiyevî hareketlere, sebze ve hayvan yetiştirmeye son derece müsaittir. Talebede aranan ezbercilik, kopyacılık, taklit ve mihanikiyet değil: tav'i teşebbüs, yaradıcı

faaliyet şe'niyetleri kavrama ve onlara intibak keyfiyetidir.

Burada sözü mektebi bizzat ziyaret etmiş olan M. MOLDOVAN'A bırakıyorum: Bir çocuk, muhitinden, hayattan aldığı mevzuu tasvir eden tahrir vazifesini okuyor, hayır onu yaşıyor ve yaşatıyor. Vazife şekil ve muhteviyat itibariyle tetkik ve münakaşa ediliyor. Bir h. kız kendi bulduğu bir besteyi taganni ediyor, onu beğenenler kıza iltihak ediyorlar, tav'i teşebbüs mahsulü olan bu beste mektepte ne melekûti bir hava yaratıyor.

Aynı kızın muhitindeki bir kadını komik bir surette temsil ederek alkışlandığını gördüm. Talebenin biri tahtaya geçti, kürenin hacmini nasıl bulduğunu kendi bulduğu bir usulle anlattı, münakaşalar neticesinde takdir edildi."

Mektep çocuk velileriyle geniş mikyasta münasebetler tesis etmiştir, mektep, talebe, talebe velileri ve muallimlerden müteşekkıl bir aile manzarası arz ediyor.

Hülâsa: Neukölln mektebi asrımızın cihan mektepçiliğinde yepyeni ideal bir enmüzeç arz etmektedir.

Eyup Hamdi
Terbiye Muallimi

Asrî bir muallimin evsafı

Geçenlerde tatbikat için Burnovaya giden Karşıyaka ve Muallim Mektebi talebeleri orada teftişte bulunan ilk tedrisat müfettişi Asım İsmet Bey'e tesadüf etmişler ve kendisinden bu günkü şeraite göre bir muallimin ne gibi evsaf ile mücehhez olması lâzım-geleceği hakkında kanaatlerini sormuşlardır. Asım İsmet Beyin irat ettiği nutku aynen zire yazıyoruz.

Asrî bir muallimin ne gibi vasıflarla mütehalli olması lâzımgeleceği hakkında size kanaatlerimi bildirmemi istemeniz beni çok mütehassis etti. Size bu husustaki düşüncelerimi tam bir serbestile ve kısa bir çerçeve içinde izaha çalışacağım. Asrî bir muallim şüphesiz bir çok evsafı varlığında toplamalıdır. Fakat bazı vasıflar vardır ki bunlar olmazsa muvaffak olamaz bence bunların birincisi, işi ve vazifeyi sevmek, işi sevmek, işi sevmek ve yapmak hayatı sevmektir. Hayat iş ve hareketten başka bir şey midir? Saadetin heyecanını hissettiğimiz anlar bir iş ve bir vazifeyi muvaffakiyetle yaptığımız dakikalar değil midir? Sevdiğimiz şeyler mevcut olduğu için yaşamıyor muyuz!

Vazifeyi sevmek, onun ifade ettiği işi mütekâmil görmektir. Mütekâmil görmek istemek muvaffak olmağa çalışmaktır. Muvaffak olmağa çalışmak varlığımızın, maddî ve manevî bütün kuvvet ve faaliyetlerini aynı noktaya tevcih etmektir.

Şunu hiç unutmıyalım: Sevmek yapmaktır. Bir vazifeyi severek yapmak ta muvaffak olmaktır. Hayatta içine karıştığımız işler içinde muallimlik kadar muvaffakiyet isteyen hangi mesleği gösterebiliriz. Muallimin muvaffakiyeti insaniyetin muvaffakiyetidir.

Muallimliğin ikinci şartı birinci kadar mühimdir, okumağı sevmek okumağı sevmek ve okumaktır.

Okumak hayatta kuvvetli olmak. Muallimlikte ise sade kuvvetli olmak değil aynı zamanda muvaffak olmaktır. Saatçiye saatle uğraşmak için nasıl alet lâzımsa çocuk dimağıle uğraşana muallime de kitap oka-

dar lâzımdır.

İnsan zekâsının çok uzun asırlardan beri topladığı bilginin ve yaptığı tecrübelerin bir meşheri olan kitap muallimin yürüdüğü yolun en kestirme ve düz kısmını bildiren rehberidir. Onun faydaları namütenahidir.

Kitap, muallimi evvelce yapılan tecrübeleri izah suretile aynı şeyleri tekrardan kurtarır.

Kitap noksanları bildirmekle bizi yeni tecrübelerle sevkeder.

Masaimizi namütenahi kolaylaştırır.

Zekâmızı bilemekle vazife sahasında bir projöktör vazifesini görür.

O, insanın hayat yolunda icat ettiği, en esrarlı, bir harikadır. Vazifesini seven bir muallimin okumamasına imkân yoktur. Diyebiliriz ki muallimlikte muvaffakiyetin anası sai, gıdası kitaptır. Kitabı çok sevelim.

— Size yavaş yavaş ilerlemek lâzım dedim.

Filhakika tedrisatta, ve binnetice terbiyede sür'at tehlikelidir. Muvaffakiyetten ziyade zarar verir. ve menfi neticesile bizzat muallimi de korkutur...

Neden istical etmeli; eğer acele ilerlemek lâzımsa o kendi kendine temin edilir. Bugünkü mürebbi çocuğu istediğine göre değil tabir caizse çocuğun istediğine göre hareket mecburiyetindedir. Çocuk ise bizzat yavaş yavaş, tecrübe ede ede, etrafına baka baka, daha doğru arının bal toplaması ki— içidne yaşadığı ve karşılaştığı hadiseleri tetkik ede ede ilerliyecektir. İstical ile hareket etmek çocuğu bu tabii hareketten mahrum etmek değildir. Muallim için istical gösterilecek yegâne ve en mühim nokta çocuğun kızgın alâkaları anında bunları tatmin edecek seri vaziyet ve çareler ihzar etmekten ibarettir.

Bahis dikkatli olmak lâzımdır. Hiç bir dakika unutmamak lâzımsa çocuk dimağı — tabiatta tesadüf olunan en esrarengiz makinedir. Bunun bir çok aletleri bile bugün ilim için meçhuldur.

Ve daha şayanı hayret olan nokta bu aletlerin her birinin kendine mahsus hususiyeti ve hususî evsafı olmasıdır.

Aynı aletlerle, aynı makine üzerinde işlemeğe imkân yoktur. Çocuk dimağıle uğraşmak bir çocuğun terbiyesile meşgul olabilmek için çok (specialiste) olmak lâzımdır. Muallimin tesiri, mesaisi nesiller üzerinde kendini gösterir. O halde mesaisile istikbale karşı mes'ul değildir.

İçimizde kim mes'ul olmak ister. Şüphesiz hiç birimiz. O halde

mes'ul olmamanın birinci vasfı bilerek çalışarak bütün şuurumuzla harekettedir. Beni dinlemek zahmetinde bulunmanızdan müteşekkirim. Bu dünyada, alicenap bir maksatla ve insaniyete hizmet suretile her ferdin deruhte ettiği işte bir asalet var,

Fakat yalnız muallimdir ki en asıl işi deruhte etmiştir. İnsaniyetin tekâmülünü üzerine almıştır. Bununla insanlığı en ziyade varlığında duyan bir cemiyet aşığı, insaniyet hizmetçisi ve ideal kahramanı evsafını varlıkta toplamıştır.

rina varmayalım. Şimdiye kadar bu hususta yapılmış tecrübelerin mahiyetine kıymet vermiş olacağız. Muallimler defterlerin tertip ve tanziminde bilfiil amil oluyorlar. Rehber vaziyetinde kalmıyorlar. Tek defterlerde kullunılacak kâğıtların çizgisiz olması mes'elesi: bunu da serbest bırakırsak daha muvafık olur. Fihrist bulunması işi muhtacı tavzihtir. Kutular mes'elesi işi de vazih değildir, Biz bunda iptidai malzemenin toplandığı bir sandık kastı görüyoruz. Acaba bu kutular her çocuk elindeki kutular mıdır. Bunlar ise çantalar kutuların yerini tutar hem çanta hem kutu külfetli olacaktır. Umumî mesai için dokrolinin materiyel sandığı kâfidir. Geçen seneki kararda bu cihet kaydedilmiştir. Müshadedede not tutma esas ve şekilleri birinci ve ikinci kongra kararlarında vazıhan mevcuttur. Encümen mazbatası onu tamamlıyacak mahiyette değildir. Tekrardır. Torba ve teneke kutu ve nebatlar için muhafaza temini külfelerine girmemeliyiz. Bu ihtiyaçların tatmini anında müzeci İsmail Hakkı beyin terbiye mecmuasındaki makalesine göre tevfiği harekes etsek daha muvafık olur.

Emin B. — Encümenin tek defter hususundaki fikirlerini okudum. Tek defter işinde gayeden uzaklaşmış olmayalım bizi iki yola ayırıyor. Tek defterli dosya, tek defterlerin işi ders toplulaştırmak, dosya işinde bunun temini güçtür. Defter halinde daha fazla muvaffakiyet vardır. Encümenin hayet defteri tavzihini yapması daha muvafık olurdu. Kutularda ben de iştirak etmiyorum. Mahzurlu görüyorum. Biz mıntakamızda gaz sandığını dörde bölmek suretile yaptık. Sandıkia her türlü çocuğun eşyası toplanıyor. Mıntakamda bir karar vermiştik yapıştırma suretile yapılan defterlerde bazı mahzurlar bulduk. İşler vesikalar birikiyor vesikalar deftere vaktinde nakledilemiyor. Sıhhi mahzurları da vardı. Tek defter şekli daha müreccaktır. Yapıştırma suretile değil doğrudan doğruya üzerine aksettirmek Daha iyi.

Neşet B. — Ben encümen namına müdafaa mevkiinde değilim. Yalnız bazı noktai nazarlarım hakkında Encümen arkadaşlarıyla mütabık kalamadığımız için izahat vermek vaziyetindeyim.

1 — Geçen ders senesi zarfında Hayat defteri muhtelif mektep ve mıntakalarda muhtelif isimlerle yad edilmiştir. Bazı mekteplerde ünite, bazı mekteplerde de tek defter, bazı mıntakalarda da dosya denilmiştir. Dekrolinin kullandığı defter esas olduğuna nazaran arkadaşım Ferit beyin teklifi veçhle Hayat defteri isminin bir karar halinde tesbiti çok muvafık olacaktır.

2 — Hayat defterlerinin şekli üzerinde Encümen arkadaşları ile noktai nazarımı telif etmek imkânını bulamadım. Encümende iki fikir hakim idi. Birisi Terbiyevi kısmı ileri sürerek bütün mesainin kaba kâğıtlar üzerine yapıştırılması suretile yapılan dosya şeklini müdafaa idi. Bendeniz bunun esaslı mahzurlarını ileri sürdüm. Dosya tarzını takip eden muallim esas ders saatlerini yapıştırma işine tahsis ettiği gibi mektep zamanı haricinde de talebeyi mektepte alıkoymak zarureti hasıl olmaktadır. Senelik ve ya ünite plânında muallim bir ünite için beş günlük bir zaman ayırıyorsa bu vaziyet karşısında iki ve ya bir gün fazla ayırmak vaziyetinde kalmaktadır. Bununla beraber talebe mesaisinin ikmal edilemediğini gören muallim bizzat bu işlerin yapılması hususunda müdahale ederek talebeye yardım etmek mecburiyetinde kalmaktadır. Bu suretle talebe mesaisinin şekli değişmektedir. Defter şekline nazaran bu mahzurlar yoktur? Çünkü çocuk bütün mesaisini dersanelerde ders esnasında doğruca defterine yazacaktır. Yapıştırma yoktur. Saniyen muallim ünite için fazla zaman tefrikine ihtiyaç hissetmeyecektir. Bazı arkadaşlar kolleksiyon mahiyetindeki işlerin deftere girmeyeceğini söylediler. Tabiidir. Dosyaya da bu muhiyetteki işleri koymak doğru değildir. Kolleksiyon mahiyetindeki işler ekseriyetle müşterek olacaktır. Gurupların yapacakları işler nihayet dersane dolabına vazedilebilir. Defterlerde ancak mücessem olmiyan işler tespit edilebilir. Bununla beraber dosya tarzı iktisadi değildir. Dosya için hem kaba kâğıt hemde dosya hem yapıştırmak için vakıt hem resim yapmak için ayrı ayrı bir resim defterine ihtiyaç vardır. Bunların bir sene zarfındaki bedeli en asgari bir hesap ile 200 kuruş tutmaktadır. Defter için yapılacak masraf bir sene zarfında azami 18 kuruştur. Bu vaziyet karşısında defteri tercih etmekteyim. Geçen sene mıntakamda defter şekli çok muvaffakiyetle tatbik edilmiştir. Arkadaşlar nezdinde bulunan numunelerini görebilirler.

3 — Defterlerin çizgisiz olmasına gelince: şahsan bunu çok muvafık bulmaktayım. Uzun müddet bir odada mahpus kalan bir adamın birdenbire kurtarılması hariçte hayat için bilhassa ilk zamanlarda nasıl bir şaşkınlık ve istikamet tayin edememek gibi bir kararsızlığa düşerse daima iki hat üzerinde yazı yazmağa alışmış bir çocuğun birdenbire bu kayıtlardan kurtulması aynı neticeyi tevhit edecektir. Çizgi üzerinde yazı yazmak itiyadını alan çocuklar çizgisiz kâğıda yazı yazamayacaklardır. Halbuki biz çocuklara hayatta lâzım olduğu şekilde yazı yazmasını öğretecek mevkieyiz.

Mösyö Kleparet ve Profösür Bovenin de aynı fikirde olduğu yazılarından anlaşılmaktadır. Binaenaleyh defter şeklini kabul eden mıntakalarda çizgisiz defter kullanılmasının kabulünü teklif ediyorum.

4 — Kutu mes'elesine gelince: bu yanlış anlaşılmıştır. Talebenin bir sene yaptığı işleri sergi samanına kadar muhafaza etmek zarureti vardır. Her dersanede bulunan camekânlı dolaplar her talebenin her üniteye ait müşahhas faaliyetlerini istiap edememektedir. Buna bir çare bulunmuştur. O da her talebe için kutu tedariki şeklindedir. Bunun da her yerde tatbiki mümkün değildir. Mümkün olan yerlerde yapılması muvafık olur, Dökreli usulüne göre her dersane için materyel sandıkların ihtiyaç vardır. Bu Emin beyin söylediği veçhile merkez mekteplerimizde yapılmaktadır..

5 — Geçen sene müfettişler kongresinde (müsvedde defteri) namile bir defter kabul edilmiştir. Bu defter tamrin mahiyetindeki işler için kullanıldığı gibi müşahade faaliyetlerinin de diğer büyük defterleri her tarafa götürülmeyecekleri hasebile bu defterlere tespit edilecekti. Talebe müşahade yaparken bütün tafsilatı müşahadelerini kaydetmeleri vaziyet icabı mümkün değildir. Müşahadelerin bir kaç kelime hâlinde ve pek hulâsa mahiyetinde defterlere kaydedilmesi usulünü çocuklara öğretmek pek faidelidir.. Encümen de bu mes'ele üzerinde konuşulmuş ve bir kaç temrin yaptırmak suretile çocukları bu tarzda not tutmağa alıştırmak esası Hikmet beyefendiden teklifi üzerine kabul edilmiştir... Hikmet bey bu defterlerin adına akıl defteri dedi.. Bu şeklin zaman kazanmak hususunda büyük faidesi vardır. Yalnız buna müsvedde ve ya akıl defteri demek arasında bir fark göremiyorum..

Emin B. — Akıl defteri ile temrin defteri farklıdır. Encümen izah etsin.

Neşet B. — Kabul edilen şekle göre birdir.

Emin B; — Öyle ise isim farkı vardır.

Ferit B. — Arkadaşımız hayat defterinin mesai ile artacak yapraklı vaziyetine nazaran ifade ettiğimiz dosya esnasından uzaklaşarak defter şeklini kabul etmemiz mahiyetinde söz söylediler. Kâğıt, kalın zemini geçecek yerlerin terbiye tanzim tasnif ve terkibi çocuk tarafından yapılan (Hayat defterlerinde) çocuk için terbiyevi mahiyeti vardır . Beşinci mıntakâ muallimleri bu şekil üzerinde karar kılmışlardır. Mesailerine imkan verelim. Hayat defterinin yardımcı olan ayrıca deftere ayrı bir at koymakta mana göremiyorum. Her hangi bir

kâğıt bu işi görebilir.

Emin B. — İş esnasına ve faaliyete fedakârlık yapacaksa Ferit beyin teklifleri iyidir. Vaktimiz müsait değildir. Tereddüt etmiyelim.

Ferit B. — Emin bey çocuğun yaptığı (Hayatın defteri) nin çocuğu iş prensibi faaliyetinden uzaklaştırıldığını iddia ediyor. Ünite faaliyeti teakup ederken müşahedesini iştirakini mücerret ve müşahhas ifadesini mekanizasyonunu yapan çocuğun elinde mevcut faaliyet vesikalarının faaliyet devam ve ya hitamında defterde tespit tasnif ve terkip işini nasıl olur ve iş prensiplerinde fedakârlık mahiyetinde telâkki ederiz. Başkasının yaptığı sabit bir zeminüzzerindeki faaliyet mi iş prensibine uygundur.

Vahit B. — Üç arkadaş a icap eden cevapları vermiştim. Ferit beyin tavsiye ettikleri gibi bu mesainin adını Hayat defteri tarzında tespit edecek olursak çok muvafık olacaktır. Bu mesainin blokta ve ya defterde olması mes'elesine gelince Encümenin' kat'i kanaati blokta olması mahiyetindedir. Encümende bu fikre taraftar olmiyan Neşet bey vardır. Mamafih Encümenimiz bu hususta Ferit beyin söyledikleri gibi muallim arkadaşların serbest bırakılmasına da taraftardır. Fihrist mes'elesi şayanı hayret bir teklif değildir. Defterin içindeki mesaiyi bir an evvel bulmakta bir kolaylık olsun diye Encümenimiz bu teklifi yapmıştır. Kabul, ademi kabulü hey'eti umuminin kararına bağlıdır.

Reis B. — Müsaade ederseniz iki söz var. Biri torba yaptırmak: çocuk kolaylık çekecek-ir. Bu, gurup halindeki çocuklara bir tane tutulursa ve bezden olursa iyi' tenekeyi mahzurlu görmüyorum. Çocuk bir nebatı koparıyor kutuya ve kâğıt arasına koyuyor. Nebat tazeliğini kaybediyor, içerisi kumlu ustuvanı kutular müreccahtır. 30 santimetre boyunda olmalıdır.

Encümen mazbatasının bu kısmını Vahit bey tekrar okudu.

Birinci maddenin ikinci fıkrası kaldırılmıştır. İkinci madde okundu Aynen kabul edildi.

Üçüncü madde : Hayat defterlerinin çizgisiz olması mes'elesi:

Reis B. — Defterlerin çizgisiz olması çocuk psikolojisi noktasına çok muvafıktır. İlk başlarken beyaz ve çizgisiz olması müreccahtır. (kabul edilmiştir.) Fihrist mes'elesi kabul edilmiştir. Hatta ünitelerde yazılabilir.

Sandığa ait madde okundu.

Reis B. — Maddeyi tashihten sonra reye koyalım.) Mümkün olan

mekteplerde) kaydını koyalım.

Emin B. — Mekteplerde bir sergi vardır. İşler teşhir edilecektir. Halbuki bu tarzda işler kutular içine hapsedilmiş olmaz mı?

Reis B. — Hayır iyi tasnif edilerek kouur, muhafaza edilmiş olur.

Reis B. — Bu maddeye reye koyalım.

Ekseriyetle kabul edilmiştir.

Reis B. — Bütün mesai gurup halinde yapılmış olursa daha istifadeli olacaktır. Bu usulleri muallim arkadaşlar öğrendiler.

Reis B. — Akıl defterine temrin ve müsvedde defteri demelidir. Madde olduğu gibi kalsın mı?

Akıl defterine müsvedde defteri ismi verilmesi kabul edilmiştir.

Emin B. — Şöyle bir kayıta ilâve edelim. (çocuklar not almak usulünü öğrenmelidirler)

Ferit B. — Vahit bey söylerken bir iki kelime ile not alırsız demişti. Biriki kelime ile müşahadenin yapıldığına kani değiliz. Neşet bey mukni cevap vermişti.

Vahit B. — Bir iki kelime demedim; mülahhas cümle demiştim. Ekseriyetle mülahhas cümle tarzı kabul edilmiştir.

Yedinci madde torbalar yapılması, torbaların haki renkte olması ve saire.

Reis B. — Bir torba bir üstuvane kutu bir de kelebek tutmak için atrap. Bunlar temenni mahiyetinde kabul edilmiştir. (beş dakika istirahat).

Beş dakika istirahattan sonra

Reis B. — Buyurun Vahit bey.

Vahit B. — (Devam ederek) Encümenimizin senelik planları hakkındaki noktaı nazarı Ferit beyin muntaka faaliyetlerinde hazırlanmış ve uygun bir hale konmuş kararlarını aynen kabul ederek hey'eti aliye teklif mahiyetinde olmuştur. Birinci madde kabul edildi. (İkinci ve üçüncü maddelerde kabul edilmiştir.)

Reis B. — Alfabe kitaplarımız çocukların menus oldukları kelimelerde mürekkep değil. Onun için bilhassa birinci sınıflardahi muallimlere mahdud kelimeler çocuk seviyesile bir anket açsak muhdut kelimelerden bir alfebe temini için her Müfettiş arkadaş bu anketi açabilir. En ziyade müstamel üç yüz kelime kâfidir.

Neşet B. — Anket nasıl olacaktır.

Reis B. — Vahit bey bu işle meşgul olmuştur. O hazırlasın.

Vahit B. — Peki hazırlarım Efendim. (anket açılmasına hey'eti umumi itibarile karar verildi).

Reis B. — Dördüncü, beşinci sınıflarda dersleri bağlamak üze konuştuk. buradaki bağlamada çok sunilik var. Profesör Adolf Feriyerin diyorki derste irtibat demek tabii irtibat demektir. Zoraki bir irtibat yapmağa çalışırken alâkasızlık tevhit edilmiş olur. Burada muallim arkadaşların nazarı dikkatlerini celbetmelidir.

Ferit B. — Encümenin fikir ve mütaleaları şifahi ceryan etmiştir. Bu mes'ele mühimdir. Fikir, mütalea ve kararların tahriren tespit edilmesini teklif ederim. [Teklif kabul edilmiştir. Ünitenin toptan plânı hakkında mazbata. Neşet bey okumuş ve izahat vermiştir.

Vahit B. — Ünitenin toptan plânını mıntakalarında tecrübe eden arkadaşlarımız bize müşahhas mahiyette izahat versinler. Bu tedris usulünü takipten ne gibi netice elde etmişlerdir.

Ünite plânının birinci devreye teşmili mes'elesinde arkadaşlar ne gibi bir faide gördüler. Bunları izah etmemişlerdir. Bizde bu işleri Dokrolinin memleketinde olduğu gibi aynı terbiyevi mahiyette takip edecek sakat yollarâ düşdüğümüz zaman bizi aynı kudretle tenvir edecek yapılan tecrübelerde bizi ikaz edecek Dokroli kültüründe bir insan yoktur. Binaenaleyh arkadaşlarımızca bize müşahhas misaller serdedilmedikçe teşmilde isticat etmemiz doğru değildir.

Reis B. — Söz istiyen buyursun.

Emin B. — Bende geçen sene Vahit bey gibi ünite plânının kabulünde mütereddit idim. Kabul edildikten sonra iyi netice alabilmek için azamî çalıştık. Aldığım randüman bazı arizi vaziyetler çıkarsa % 76 idi. Sene sonundaki toplantıda ünite mes'elesini tezekkür ettik. Neticede iki esastan ünite plânının teşmilinin doğru olacağını kararlaştırdık. Birisi; muallimin hazırlığı cihetinden diğeri de mekteplerden istikrarını istediğimiz yeni usullere daha çok imkân hazırlaması noktasından.

Bir üniteyi bütün şumulile tezekkür etmek lâzımdır ki hakiki bir mes'ele haline konulabilsin, İhsan beyefendinin bir tavsiyesini hatırlıyorum. Diyorlardı ki çocuklarımıza vereceğimiz her yeni mutayı her yeni fikri sun'ilikte uzak olmak şartile bir mes'ele ve bir proje haline sokmalıdır. Bütün mekteplerimizdeki plânlar gelişi güzeldir. Plânlar mihanikileşmiştir. Tasavvur buyurun, Hayat bilgisi dolayisile mes'ele-

nin bir başı var. Bubakol ayak ve gövde lâzımdır bu ise mes'eleyi ayrı ayrı defter suretile bu mes'eleyi bütün şumulile tezekkür etmek mütalea etmek lâzımdır. Bir bakışta her dersin rolünü tezekkür etmeli ki o mes'eleyi halletmiş olalım. Muallim cihetinden: itiraf edelim ki mekteplerimizde plânlar mihanikileşmiştir. Muallimi çalıştırmıyor. Hazırlanmasında âmîl olmuyor. Fakat ünite plânını kabul ettiğimiz takdirde bu hazırlanış çok canlı ve şuurlu olacaktır. Muallim hazırlık için zaman bulacak vasita temin edecek ve telkine başlayacaktır. Şu halde muallim cihetinden de faidelidir. Vahit bey şayanı dikkat bir şey söylediler. Ben hayvan tetkikini bilmiyorum dediler. Hiç şüphe yok ki umumî malumat itibarile hepimiz aynı vaziyetteyiz. Fakat çok rica ederim. Ünite plânı yapmayıp ta yevmi plânla çalışmak demek çocuğa bir kaç basit malumat vermekte iktifa etmek mi demektir. Muallim bu plân şeklile de azamî derecede müfit olmak mevkiinde değildir.

Ferit B. — Vahit beyin bir lakırdısına cevap vereyim. Dokroli usuli gibi bir fikir manzumesinin bütün evsafını ifade edebilecek bir faaliyet takip edelim demeyoruz. Bu gün muallim her gün derse hazırlanıyor biz diyoruz ki her gün ve parça parça değil daha evvel toplu olarak hazırlanılsın. Vahit heyden rica ederim. Ünitenin toptan plânından bundan başka bir şey anlamasınlar bu arkadaş geçen seneki kararı verenlerdendir. Tecrübe mahiyetinde tatbik edileceğini ve bu sene bu tecrübelerin konuşulacağını biliyorlardı.

Vahit B. — Ferit beyin söylediği sözler işaret ettiğim noktalara cevap teşkil edecek mahiyette değildir. Bu verilen izahat arasında yalnız Emin beyin rendement mes'elesi müşahhaas bir misaldir. Fakat bu da ünitenin toptan plânının teşmilinde kuvvetli bir sebep ve rüçhan teşkil edemez. Çünkü benim mıntakamda da günlük plân tarzına çalışarak % 80; % 90; % 100 nisbetinde rendement alan muallimler vardır. Sonra Emin bey üstat İhsan beyefendiden misal getirirlerken proje metot ile ünite plânını bir göstermek istiyorlar halbuki bunlar ayrı birer tedris usulüdür. Yekdiğerini karıştırıp bir fikir müdafaa etmek bilmem ki ne dereceye kadar doğrudur. Hazırlanmıyınca günlük plân tarzında da terbiye ve tedris kaidelerine göre tedrisat yapmanın imkânı yoktur. Günlük plânlarda muallim çalışmaz dediler. Muallim o zamanda me hazlar bulmak istiyecek değil midir.

Emin B. — Bir nokta şayanı dikkat: Vahit bey bir usul ile hazırlık

mak istiyecek değil midir.

Emin B. — Bir nokta şayanı dikkat: Vahit bey bir usul ile hazırlık mes'elesini karıştırdılar. Ben proje metot ile usulü karıştırmadım bunları ayırdır. Ben iddia ediyorumki mes'eleleşmiş bir işle üç saatlık mesainin icaplarını düşünmek lazımdır. Rendement mes'elesi mevzuu bahis oldu. Günlük plân tatbik edilen mektepte de belki yüksek rakkam alınmıştır. Vahit bey %80 rendement gösteriyorlar. Çocuğun vaziyetini de acaba nazarı dikkate aldılar mı.

Ferit B. — Vahit beyin bir noktada çok hakkı var. Encümen toptan plânın kabulünü teklif ediyor. Kuvvetli esbabı mucibe gösterebilir.

Neşet B. — Bu mes'eleyi yarına talik edelim.

Vahit B. — Encümen esbabı mucibesini hazırlasın. Bu işle meşgul olan arkadaşlar bizi müşahhas misallerle tenvir etsinler.

Reis B. — Bu mes'eleyi yarın tekrar konuşalım. Ünitenin toptan plânı hakkında esbabı mucibe hazırlansın. İctima yarın saat 10,30 da yapılacaktır,

16—9—931 saat 10,30

Altıncı içtima

Meclis Mustafa Rahmi beyin riyasetinde toplanmıştır.

Reis Mustafa Rahmi B. — İctimaa başlıyalım arkadaşlar. Ünite plânlarının esbabı mucibesi okunacaktı. Buyurunuz Neşet B.

Neşet B. — Neşet bşy ünitenin toptan plânına ait esbabı mucibeyi okumuştur.

Ünite plânı hakkında esbabı mucibe layıhası

Eski programlarla yeni programları ayıran büyük farklardan birinin de toplulaştırma olduğu malumdur.

Alâka merkezleri etrafında toplanan derslerin, şamil ve ihatalı şekil de tatbikat sehası bulabilmesi için yine toplu ve etraflı bir plânın tanzim edilmesi zaruri değil midir?

Ünitenin toptan plânı ise, bu ihtiyaç ve zaruretin doğurduğu yeni bir şekildir ki, esas itibarite alâka merkezlerine

üç safha için de mütalea eder, -müşahede, iştirak, ifade-

İşte toptan plân bütün bu safahatı ile mevzuu her cihetten tetkik etmek suretile vücade gelen bir plân olduğundan toplu tedris sistemi için en elverişli bir şekil olmak lazım gelir.

1 — Ünitenin toptan plânı ile günlük plânlarda müşahedeye dair farklar.

A — Ünitenin toptan plânında müşahede, faaliyetlerin başlangıcı, hatta mevzuun bel kemiğidir. Günlük plânların perakende olarak, alâka merkezlerine istinat eden rabitasız müşahedelerine mukabil geniş ve etraflı bir hazırlığın mahsulü olan ve her cihetten münasebetleri gözeterek vücut bulan toptan plân; aynı alâka merkezine ait muhtelif müşahedelere dahi daima biri diğerini tamamlıyacak surette hareket edilmesini mümkün kılar.

Halbuki günlük plânlarda hazırlığı bütün bir ünite mevzuunu cami olmaması dolayısıyla bu rabita ve münasebetleri gözetmek ve ona göre müşahedeleri tertip etmek kabil olmaz.

B — Günlük plân da muallim alâka merkezini icap ettirdiği müşahede faaliyetlerinin hepsini tasarlamadığı cihetle yalnız bir kısmını alarak müşahede faaliyetine geçecek, fakat intihap ettiği müşahede mevzuunun diğerlerinden neredereye kadar evel ve sonraya bırakılması lazım geldiği takdirden uzak kalacaktır. Halbuki toptan plânla müşahedelerin bir sistem dahilinde tam cepheli cereyanı temin edilmiş bulunuyor. Ayrıca günlük plânda müşahade mevzuu olarak konulmuş olan leylak, diğer bir hayvan, nebat ve cemiyete ait mevzular müşahedeye gidildiği zaman plânda tespit edilen vaziyetin hasıl olmaması takdirinde mesai saati açıkta kalıyor. Muallim arkadaş diğer sahalara ait hazırlığını yapmadığı için müsmir şekilde meşguliyet göstermiyor.

2 — İştirake ait faaliyetler:

Ünite plânları muhtelif derslerin yekdiğerine bağlamakla ve onları toptan tertip ve tanzim etmekle kalmıyıp alâka merkezinin icap ettirdiği münasebet ve rabitaların hepsini de mütalea edebilmek kasdile hadısatın zaman ve mekân dahilindeki vaziyetini de nazarı itibara almış ve ona ayrı bir mevki vererek ikinci bir safha teşkil etmiştir.

Filvaki günlük plânların muhteviyatını tetkik edecek

mevzuu her an yaşamak ve yaşatmak mümkün olmuyor. Bu sınıfta aile muhittinden ayrılarak toplu bir hayat içine atılan çocuklara, yepyeni itiyatlar kazandırmağa muallim hemen hemen faaliyetinin mühim bir kısmını bunlara sarfetmek lüzumunu duyuyor. Hiç şüphesiz bütün bunları alâka merkezleri etrafında toplamak, bu şekilde her faaliyeti oraya bağlamak suretile vermek ne kadar istenilen bir şey. Bilhassa bugün için duyulan en derin boşluk alfabenin hayat bilgisi mevzularile münasebettar olarak ilerliye-meyişidir.

Bizde alfabe ve kıraatın kitaptan takibi bir zaruret olduğuna göre diğer sınıflardaki gibi bütün faaliyetlerin alâka merkezlerine uyabilmesi için o şekilde bir kitabın tertip ve tanzim edilmesi lazımdır.

Aksi halde toptan plânda birinci sınıf için bir ayrılık baki kalacaktır. Kılvaki, ünitenin taptan plânlarını tatbik ederken hayat bilgisi mevzularına da temas etmek mümkün oluyor. Ama bunların tedrici bir tekâmül takip ederek temadisi için evelden düşünülmüş, tertip ve tasnif edilmiş bir eserin vücudu muhakkak lazımdır. Bu kitap ihtiyacını öne sürerken günlük plânların bundan vareste kalacağını düşünmek hatırdan geçmez. Çünkü, prensibimiz toplulaştırma olduğuna göre böyle bir kitabın vücudu her iki şeklin tatbikini kolaylaştıran mühim bir amil teşkil edecektir.

Bu itibarla encümen ünitenin toptan plânı şeklinin ilk devrede teşmilini pek muvafık bulmaktadır.

Neşet B. — Encümenin hazırladığı esbabı mucibe çok kuvvetlidir. İsterseniz madde madde okuyalım, müzakere edelim, ilk devrede bunun teşmilini teklif ediyorum.

Reis B. — Söz istiyen var mı?

Neşet B. — Encümen mütaleasını söylemiştir. ve arkadaşlar bu hususta söz söyleyeceklerse buyursunlar. Encümen bilahara söyleyecektir.

Vahit B. — Efendim bendeniz bu fikirleri çok kıymetli buldum. Fakat nihayet bu fikirler ünitenin toptan plân tarzının günlük plân tarzına terbiyevi tefevvukunu tesbit eden Ferit bey arkadaşımızın mın-takasında çalışan muallim arkadaşları tenvir edecek mahiyette bir fikir ve mantık silsilesidir.

Arkadaşlarım tezlerini bu noktadan müdafaaya kalkmamaları icap ederdi. Çünkü bizim iddiamızda ünite plânı tarzının günlük plân tarzına tefevvük etmediği mahiyetinde değildir. Ben arkadaşların bu sahadaki bir senelik tecrübelerinden ve kabiliyeti tatbikiye itibarile müşahhas

misallerle ve bu misallerle bilhassa bu tecrübelerin teknik malûmat cep-hesinden bu tefevvuku ve teşmil lüzumu itibarile bizi tenvir etsinler diyorum. Binaenaleyh deminde dediğim gibi geçen seneki kongra mukarreratında bir kararda müfettişler tecrübe edecekleri mekteplerde muallim arkadaşları tenvir edeceklerdir. Deniyor. Ferit bey arkadaşımız da encümenin kendisine esbabı mucibe lâyihası olarak mal ettiği fikirker silsilesine nazaran bu vazifeyi yapmıştır.

Geçen seneki kongramızda yine şöyle bir karar verilmişti. Bu sene muayyen bazı mekteplerde tecrübe edilecek, tecrübe üzerine görüşülecek sonra bütün mekteplerde teşmil lüzumu ve ya ademi lüzumuna karar verilecekti. Bu lâyikile olmamıştır. Hepimiz kabiliyeti meslekiye itibarile bir seviyedeyiz. Mehezlerimiz ecnebi eserleri değildir. Netice tetkik ve tettebbu sahasına inhisar edecektir. Ben ünitenin toptan plânı itibarile şu kitapları okudum. Dokroli usulü; Toplu tedris nazariyatı bu usulü ilmi, fennî ve felsefî mahiyette teşrih eden bir kitabı; Baha beyin yeni mektep, yeni program yeni tedris usulü; dokrolü usulünün tecrübe tatbikati, dokroli ders oyunları, tedrisatı tolulaştırma, faal mektep, muallimler birliği ve fikirlerde bu hususa ait bir kaç makale arkadaşlarım bundan fazla mehezlerden istifade ettilerse bunun üzerinde lütfen bizi ikaz etsinler. Biz herbart sistemi hakkında malûmat aldık numuneler gördük, bu usul üzerinde lisanımızda muhtelif umumi ve hususi tedris usulleri, numune derslerini muhtevi kitaplar mecmualar çıkmıştır. Yani muallimin muhiti bu esas üzerine hazırlanmıştır; öyle iken bunların bile lâyikile tatbik edilemediğini geçen sene kongramızda mevzuu bahis etmiştik. Aynı zamanda tecrübelerden müşahhas mesainin çıkmadığına kaniim. Netekim Encümenin vsbabı mucibe olarak okuduğu makalenin son kısmı da okunmuş olsaydı ünitenin toptan plânının teknik malûmatla lâyikile irtibat edemediği samimi bir itirafın mevcudiyeti görülecekti. Bu işin lâyikile tecrübe edilemediğine müsbet netice çıkmadığına kaniim. Çünkü tatbik eden arkadaşlar geçen sene de bu fikrin en belli başlı mürevvici idiler. Bu gün de bizi lâyikile tenvir etmelidir. Ferit Bey (Müfettişi umumilerle görüş-tüğünden ve tatbikat neticesinden bahsetti. Nurettin beyden aldığı bir mektupta Talim ve Terbiyenin ünitenin toptan plânının tamim edileceğini) söyledi. Ben ise 1930 senesinde inikat eden Maarif Eminleri ve Müfettişi umumileri kongrasından size bir parça okuyorum. Bu kongra kanaati müfredat programını bile fazlaca tecrübe edilmeden teşmil edilmiş bulunmasına taraftar görünmüyor. Binaenaleyh teşmil kararı

verilmeden evvel İzmir mıntakasında çalışan bütün müfettiş arkadaşlar da tecrübe etmeliyiz. Alacağımız neticeye nazaran son kararın verilmesini ve isticai edilmemesini teklif ediyorum.

Emin B. — Arkadaşımız müşahhas bir misal istiyor. Vahit bey arkadaşımız ders senesi ortasında gelip te bir mektebi ziyaret etselerdi bunun hakkında fikirleri olurdu. Bu tip plânları tecrübe eden ve münakaşasını yapan 300 muallim bunu arzu ediyor.

Vahit B. — Müşahhas misalden Vahit ne kastediyor. Diye arkadaşlarımın bana sual sormalarını çok bekledim. Mademki bu suali arkadaşlarım bana sormadılar; binaenaleyh bu hususu benim izah etmem icap ediyor. Geçen seneki kongramızda bu tarzda çalışmağı kabul edecek mekteplerimizde bazı hususatin nazarı itibare alınması da esas olarak temenni edilmişti. Binaenaleyh bu temennilerden tettebbu zarfları bütün arkadaşlar tarafından tatbik edilmiş midir? Bu zarflar temin edilerek muallim arkadaşlara verilmiş midir? Çünkü geçen seneki karrarda muhakkak tettebbu zarflarının ünite plânlarla müşareketi lüzumunda ısrar edilmişti. Yine deniyordu ki beş mektebe bir kütüphane temin edilecektir. Acaba bunlar temin edilmiş midir?

Bu tarzda çalışan sınıflarda faaliyet mısaları, dolaplar, raflar ardıvazdan yazı tahtaları temin edilmiş midir? Arkadaşlarımız ne gibi me-hazlerden istifade etmişlerdir..... Ve bu hususta ne gibi bibliyografi temin ederek muallimlerini tenvir etmişlerdir, İşe tecrübeci müfettiş arkadaşların bize bu hususta müşahhas fikirler vermelerini rica ederim.

Reis B. — Mes'ele tevezzuh etmiş midir?

Vahit B. — İzmir vilâyetinde çalışan bütün müfettiş arkadaşlar tarafından tecrübe edildikten sonra gelecek sene için teşmil edilmesi lüzumunun teklif edilmesini rica edeceğim.

Ferit B. — Encümen buna ait fikirlerini müdafaa etmelidir. Vahit bey tatmin edilmelidir.

Neşet B. — Ünitenin toptan plânı şekli toplu todrisin tabii neticelelerinden birisidir, 1930 Müfettişler kongresının bu işle meşgul olan encümenin bu husustaki meşhur mazbatası ünitenin toptan plânı hakkındaki bütün terbiyevi ve tatbiki vaziyetleri münakaşa ettiği için encümen buna yeni bir şey ilâvesine lüzum görmedi. Pek ısrar edildiği için muhtasaran tekrar etmek istiyorum. Ünitenin toptan plânı şekli daha terbiyevidir. Her ders için ayrı olarak yaptığımız plânlar topluluğu temin edememektedir. tatbikatta muhtelif ünitelerin birbirlerine karış-

tığı ve bir ünitenin muntazaman takip edilemediği günlük plân yapıldığına göre daima tesadüf ettiğimiz hatalardandır. Bu ünitenin başlangıç ile müntehasin tayin edilmemesinden mütevellit bir hatadır. İnsan hayatta bir işe başlarken o işin bütün teferruatını toptan teikik etmek ve mesaisini ona göre hazırlamak mecburiyetindedir.

Dökrol cümle usulünü müdafaa ederken küçüklerin bir cümleyi veya eşyayı toptan gördüklerini iddia ediyor. Çocuk bir sobayı veya bir masayı gördüğü zaman onun rengini şeklini ve vaziyetini derhal göremez. Yalnız orada bir masa olduğunu görür. Mevzuları da aynı esasa göre tetkik edersek çocukların üniteyi toptan görmeleri ve bilâhara kısımlara ayırarak tetkik etmeleri kadar tabii bir şey olamaz. Geçen Kongrede de bazı arkadaşlarım toplu tedrisin en tabii şekli muhtelif faaliyetlerin birbirine kaynaşmış bir halde bulunmasıdır. Demişlerdi. Şimdiye kadar yapılan günlük plânlar bu samimi kaynaşmayı temin edemedi. Ölçü, ifade müşahade ve sair faaliyetleri birbirine samimi bir şekilde raptedecek plân şekli ancak ünitenin toptan plânı şeklidir. Çok muhterem arkadaşım Ferit beyin dediği gibi bu işi o kadar izam etmeğe lüzum yoktur. İş bir şekil meselesi telakki etmek te mümkündür. Eskiden her ders için ayrı plân yapıyorduk, şimdi toptan yapacağız. bunnun teşmilini kabul edelim mi etmiyelim mi şeklinde konuşmağı bile zait addetmekteyim. Bunu geçen sene tatbik etmiş ve nafi neticeler almış olan arkadaşlarımızın Müfettiş mıntaka içtimalarındaki kararlarına tevfiikan ilk devrede teşmilini tekrar teklif ediyorum.

Vahit B. — Tecrübe eden arkadaşlarım Müşahhas mahiyette edindikleri neticeler hakkında malûmat vermediler. Binaenaleyh bu vaziyet teklifimin teyit edilmesini icap ettirmektedir,

Reis Bey — Ünite ve terbiyede dörolü sistemini almışızdır. Bir kısmını dökroliden diğer kısmını herbarttan alamayız. Dökrolünün usulünü programını ve rabitasını alalım. Plân yaparken herbart usulile yapalım. Bu olamaz.

Vahit Bey — Muallimlere ışık veren terbiye mecmuasında bile bir tane bizim takip ettiğimiz tarzda numune dersi var mıdır? Bu usul memleketimizde yepyenidir. Hepimiz bu sahada tenvir edilmeğe muhtacız. Bunu kim deruhte edecektir.

Reis Bey — Terbiye mecmuasının üçüncü nüshasında vardır.

Vahit Bey — Hayır o nümune dersi değildir. Proje metot hakkında

bir makaledir. Bittabi bu sahada bizi tatmin edemez zannedirim.

Neşet B. — Öyle amma tecrübe edildikten sonra mıntaka içtimaları yapılmıştır kararlaştırılmıştır.

Ferit B. — Vahit bey Encümenin esbabı mucibe olarak okuduğu noktalar temas ettirilen bu notlar mantık silsilesi değildir. Vahit beyin istediği tecrübeyi bizzat yapan muallimlerin, çalışan arkadaşların fikirleridir. Benim mıntakada 10 arkadaş bu iş içinde bilfiil yürümüş ve bu mesaiye ait kanaatlerin tebellürüne hizmet etmişlerdir. Bütün mıntakaları hesap ederek hiç olmazsa 30 muallimin tecrübesi aardır deyebiliriz. Ayrıca bugün yapılan parakende plân şeklinin müdafaa edilecek yeri var mıdır? Ünitenin toptan plân meselesini büyütmiyelim. Bu şekle kitle halinde girersek arkadaşlar birbirlerinin noksanlarını gidereceklerdir. Karar kabul edilirse muayyen teftiş itiyadından uzaklaşacağım. İlk aylarda işim arkadaşlarımin bu sahadaki hazırlıklarını tetkike taalluk edecektir.

Reis Bey — Vahit bey son sözü veriyorum.

Vahit Bey — Arkadaşlarım beni tatmin edemediler. Ferit bey arkadaşım sözümü iyice dinlemediği kanaatindeyim. Çünkü ben yalnız ünitenin toptan plânının günlük plâna müraccah olduğunu tesbit eden bir mantık silsilesi demedim. Terbivevî bir mantık silsilesi dedim. Bu iş böyle her arkadaşın hemen yayıp vereceği bir iş değildir. Karar verirken mahdud bir kaç arkadaşın fikirlerine iştirak etmiyelim. Bizler de bu iş içine girelim. Tecrübe edelim. Münakaşa edelim. öyle kabul edelim. İlmî bir kararın tecrübe mihengine istinat etmesi lâzımdır. Arkadaşlarım suallerime cevap vermediler. Ünitenin toptan plânının ve günlük plâna terbiyevî tefevvuku hakkında söz söylediler. Bizim de onlar kadar bu sahada bilgimiz vardır. Bizim de kanaatlerimize hürmet etmek lâzımdır. Biz de tecrübe edelim. Gelecek sene tecrübelerimize müstenit bir tarzda görüşelim.

Emin Bey — Vahit bey arkadaşımı ünite plânları hakkında ve onların tatbikinde ki faydalar hususunda dün cevap vermiş bu plânı usul ve muallim cihetinden müdafaa etmiştim. Artık bundan sonra arkadaşımın fazla teferruat üzerinde kalmasını bir az faydasız buluyorum. Meselâ Vahit bey soruyorlar. Mekteplerde ünite zarfları tutulmuş mu? Rafler yapılmış mı, kutular hazır mıdır. Rica ederim bir mektebin maddî hayatına ait olan bu işleri bir tarzın kabul edilip edilmemesinde mevzuu bahis edebilir miyiz. Evet ünite plânı yapıl-